

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Föltámadott.

Az egyház mint édes anya hívőivel mint szeretett gyermekeivel az évkör forgása alatt a hitéletnek ugy keserű csepjeit, mint boldogító édes örömeit fölváltva izlelteti. Most érzékeny és gyászos jelenetek előállításával fölszaggatja a szív sajnó fájdalmát, majd a vigaszteljes ünnepélyességek örömeinek üdítő balszámát hinti a sebhelyekre. Most vesztélyek tűzpróbájára teszi hűségünköt, hogy a hajó süllyedésénél ijedve kiáltsuk: Uram, segíts, mert elveszünk! majd megjutalmazza állhatatosságunkat, hogy erősödjünk a hitben és hűségben. Most engedni látszik, hogy keblünk szelid érzelmeinek mosolygó fénye egy perczig kialudjék; majd a hit, remény és szeretet isteni fényének lángolását eszközli, hogy annál nagyobb legyen a vágy az égiek iránt, annál nagyobb az öröm, ha a lélek világában a szent eredmények új napja dereng.

A gyászos érzések és bánatos események éjszakái a múlt napokban sötétlettek, ma az öröm és diadal napját deríti reánk az édes anya. Az enyészet királyának, a halálnak hatalma megtörve. A sírfölynyt s az örök élet királya diadalmas alakkal kiemelkedett. A zsidók azt kiabálták: ha Isten fia vagy, szállj le a keresztről! Ő nem szállott le, mert teljesedni kellett annak, mit tanított: „ugy szerette Isten a világot, hogy egyetlen fiát adná érte, hogy minden, ki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen“. Nem szállott le a keresztről; de kikelt a sírból, mert előre megmondotta, hogy az emberfiának a bűnös emberek kezébe kell adatni, és megfeszíttetni és harmadnapra föltámadni.

Az esemény nagyszerűségét inkább érezni lehet, mint tollal kifejezni. A sírnál, melyben az ur volt elhelyezve, asszonyok sirtak fájó érzélemmel; a sírnál,

melyből az ur kikelt, asszonyok angylától hallják a legvigaszteljesebb hirt: „Ne féljete. A megfeszített názáreti Jézust keresitek. Föltámadott, nincs itt, ime a hely, a hová tették őt.“ A századok hosszu során át az oltáron ismétlődő angylai szavak, mintha csak Jézus sirjából hangzanának, a jámbor keresztény keblét ma is szent félelemmel töltik el, s a dicsőségtől ihletett ajkak önkénytelenül is folytatják az angyl örömhírét: Alleluja, hála legyen az Istennek.

Miért ez örömlelkedés? Miért a szív magasztosulása? Miért a kebelt megszentelő érzelmek diadalittas kitörése? Miért a földi lény imájának mennyei ihlet fenségétől való áradozása? Felelet: azért, mert a husvétii ünnep a diadalma k ünnepe.

Valamint a hadastyán lelkesebben emeli fegyverét az ellenségre s büszkébb önézettel áldozza életét a hazáért és királyért, ha oly vezér parancsnokol, kinek zászlaját diadalmak koszorui díszítik: ugy a keresztény szíve is mélyebben érzi az örömet s rendkívülibb jelekben fejezi ki lelke magasztosultságát, midőn látja, hogy kinek szent zászlaja alá szegődött, diadalmas alakkal emelkedik ki ellenségeinek romjai közül. Igen. A Megváltó nagy alakja lealacsonyított a gonosztevők börtöneihez, s midőn a sok méltatlanság és szenvedés kin-tengerében érzé magát, méltan fakadt ki a próféta ajkain: „Féreg vagyok és nem ember!“ S midőn a halál karjaiba hajtá fejét s élettelen testét a rideg sirba tevék, az egész világ mintegy néma csend ölébe ereszkedve kétes érzelmek közt várá a dolog végét s e csendből már-már kitörő harsonával akara ujjongani a pokol... De egyszerre megindul a föld, s az angyl szól: „Ne féljete. A názáreti Jézust keresitek. Föltámadott, nincs itt, ime a hely, hová tették őt!“ A keresztény szívnek megvan a diadala. A vezér győ-

zött, s e győzelem örömhire áthatol minden időköz s viszhangzik az oltár angyalai közt: Alleluja, hála legyen az Istennek!

Az események ismétlődnek. Az isteni Mestert üldözték és sirba tették; de föltámadásán nem okulnak. A tanítványok nem nagyobbak a mesternél. Ha engem üldöztek — úgy mond — titeket is üldözni fognak. A jóslat beteljesedett. Az egyházat épen úgy, mint nagy Alapítóját le akarták kezdetűl fogva s le akarják most is rántani a semmisségbe s betenni a koporsóba, hogy tort üljenek halála felett. A kicsiny hitűek sokszor el is tántorodtak s az ellenséggel együtt ásták a sirt. Sőt voltak idők, midőn a jók is megbotránkoztak s a pápák bebörtönözései, a szakadárság és tévtanok dúlásai, a világi hatalom erőszakoskodásai s más belvillongások esélyei közt kétségbe esve siránkoztak a szerintők már meghalt egyház koporsója felett. . . . De egyszerre a föld megrendült s az angyal szólt: Ne féljete! Föltámadott, ime a hely hova tették őt! s a hívek millióinak szívében újra erős bizalom kel s újra él a hit. Krisztus meghalt s még a sirban is egyháza alapításán munkálkodott, még a sirban is a meghaltak üdvéért fáradozott s hirdette nekik a világ váltságát — s megtörve a pokol hatalmát biztos zálogát teve le annak, hogy a pokol kapui sem vesznek erőt azon egyházon, melyet a megváltás folytatására alapított. Krisztus föltámadása az egyház sziklájának megszilárdulása. Azért zengi minden keresztény lélek: Alleluja, hála legyen az Istennek!

A Golghota eseményeinek idejében a lélek hallhatatlansága s ezzel kapcsolatban a föltámadás és jövő élet reménye folytonosan a viták tüzpontját képezte. Az isteni Mestert is kísértgették fogó kérdésekkel azok, kik nem hittek sem a föltámadásban, sem a lélek hallhatatlanságában. A nagyhorderejű eszméket és igazságokat az érzékiség bilincseibe vert eszük nem tudta átérteni, vagy ha átértette is, nem fogadta el, mert nem kedvezett az érzéknek, nem felelt meg a várakozásnak. Sőt midőn a kereszt véres áldozata az elhomályosodó nap gyásza mellett bemutatott, még azok reménye is, kik az előtt hívek valának, a nap homályába kezdett eltűnni. „Mi pedig reméllők“, mondák az Emmausba menő tanítványok, „hogy ő megváltja Izraelt, és most mindezek után harmadnapja ma, hogy ezek történtek“ vagyis, hogy a názáreti Jézust fölfeszítették.

Korunkban is naponként fölujlnak a megvál-

tás iránti téves nézetek s vannak emberek, kik a test föltámadása és a lélek halhatatlansága, ezen az emberiséget valóban megdicsőítő magasztos tanok helyett szívesen fogadják el magok számára is a tökéletlenebb lények létezésjait és tökéletlenebb állapotát, vagyis az élet földi beveződésének elvét. Ezek a legmagasztosabb igazságot, mely nélkül nincs értéke az észlény életének, tündöklő ragyogványától megfosztják s a tudatlanság vagy rossz akarat sirjába temetik. A jó lelkekre szomorúság borul s kétségbe esve szemlélik a jövő élet reményét eltemető merész műveleteket. De a föld megrendül, s az angyal szól: Ne féljete! . . . Föltámadott, nincs itt; ime a hely hova tették őt! s a keresztény kebelben újból az öröm tünde fénye lövel ki, s az angyal útján föl az égbe tekintve zengi ajka: Alleluja, hála legyen az Istennek; mert fölkel az élet ura, ki így szóla: „Midőn fölmagasztaltatom, mindent magammal fogok vonzani.“ Mert valósulni fognak az irás szavai is, melyek a mi föltámadásunkra vonatkoznak. „Hogyha annak lelke, ki föltámasztotta Jézust halottaiból, bennetek lakik, az, ki föltámasztotta Jézust halottaiból, megeleveníti a ti halandó testeiteket is“ (Rom. 8, 11.) „Mert ha hisszük, hogy Jézus meghalt és föltámadott, úgy Isten azokat is, kik elaludtak Jézusban, előhossa ő vele.“ (Tess. I. 4, 13).

Ime, ezek teszik dicsővé a husvétii ünnepet. Ezért az örömáradozás. De midőn boldogan örvendünk, okoljunk is. Ha föltámadtunk Krisztussal, az oda fön valókat kell keresnünk. Támadjon föl bennünk e napon minden szent érzemény! A léleknek legyen szabad tér engedve az égfelé való röppenésre. Az ima szálljon Cherub-szárnyakon, a szeretet olvadjon szent áhitat mélyébe, az imádás hódolatával boruljon a szív az oltár elé s a tiszta öröm angyali áradozása hassa át testünköt és lelkünköt. A többit mondja a költő:

„Ő él — mint szikla vész között,
Hitünk szilárdan áll,
Szeretve hálaszárnyakon,
Imánk az égbe száll.

S bizton reméljük, a halál
Ha minket sirba dönt,
Életre a föltámadás
Koránya fölköszönt.“ —

B. B.

Az egyház támadtatásai között.

Egyháztörténelmi karczolatok és elmélkedések.

Az egyház, mint isteni alapítója Jézus Krisztus, folytonosan munkálkodik; mert szemei előtt tartva a nyáj lelke üdvét, lehetetlen csak pillanatig is eme magasztos czélt tétlenséggel későbbíteni, vagy épen veszélyeztetni. Azonban ezen munkásságában igen sok nehézséggel kell küzdenie; mert a jó és rossz folytonos harcban állván egymással szemben, szüntelenül küzdenek, hogy az erény, vagy bűné legyen-e a pályabér? Ez az oka, hogy a bölcsek még nem gondoltak ki igazságot, melyet nem támadott volna meg a gazság, hogy nem létesítettett semmiféle intézmény, melynek alapjait megrendíteni ne kívánta volna a kajánság romboló szelleme: hogy nem volt erény, melyet sárba tapodni ne óhajtott volna a szennyes bűn. Szóval: a legszentebb dolgoknak is, míg e világ, világ lesz, olyan a sorsuk, mint az égé: — majd a fellegek homálya borul azurára, majd pedig a nap vig arca mosolyog e föld lakójára. De e mellett mégis meg van azon viganaság, hogy, bár olykor-olykor csak megtöretve juthatnak hozzánk ez élető nap sugarai az előttök álló fellegcsoportok miatt; ámbár naponként búcsut látszik is mondani a természetnek, midőn a hegyek háta mögé huzza meg magát; de mindezek épen a mellett bizonyitanak, hogy a felleg mindig csak felleg, sohasem képes a világosság forrását megsemmisíteni, s hogy a nap alkonyatkor csak azért hinti szét búcsusugarait, hogy annál kellemesebb legyen a hajnal pirja, s annál fenségesebb a természet reggeli feltámadása. Így vagyunk a legszentebb igazságokkal is; mert, bár ezek a gazság, a kajánság és bűn által meg is támadtatnak — sőt legyőzve is látszanak; de mindez csak látszat; mert az igazság hallhatatlan és erős, sok csapást kiáll, talán földre is roskad, de azért, hogy midőn a gazság kitombolta magát s ónásta sirjába fordul: annál dicsőségesebb legyen az igazság győzedelme és tündöklőbb fénye. Így vagyunk az erénnyel; ezt mint árva fiut száműzik, megvetik, lenézik — a miért alig talál hajlékot egy-egy jámbor kebelben; a bűn pedig regélyesen feszeg, neveti az erény alázatosságát; — de jön az ítélet: találkoznak Lázár és a dusgazdag; — ismét elválnak . . . egyik égbe, másik pokolba száll. De ekkor már az erény nevet, a bűn pedig önmérgetől emésztetve, de sóna el nem fogyatva, végtelenül sir a miatta elkárhozott lélekkel. Így vagyunk továbbá — mint jelen karczolataimban körülményesebben fejtegetni töreksem — az intézményekkel, — s különösen — ezek legüdvösebb s nemesebbikével — az egyházzal is. Mert van-e, és volt-e valaha üdvösebb és az emberiségre nézve boldogítóbb intézmény az anyaszentegyháznál? Feküdt-e intézmény erősebb alapokon, mint az egyház, melynek fő és örök szegietköve maga Krisztus, falai a hit, remény és szeretet, követi az erények csoportjai, támaszai a szentek ereje és világossága a Szentlélek? S vajjon megkímélte-e az ellenséges ember ádáz rom-

boló szelleme? Vajjon nem támadtak-e elég gyakran ellene Belzebubok? Feleljenek helyettem az apostolok hősi küzdelmei; Judeának üldözött első keresztényei; feleljenek a kereszténység Néroi pallosaikkal, kardjakkal, kötelek és mérgeikkel, fűrészek és izzó vasaikkal stb., — melyek által eléidézett halálnemek közül csak egynek is leírása a mostani gyáva világban talán hamarább kieroszakolná azon hittagadást, melyet a keresztény hős ösöknél még a halál sem tehete. Feleljenek Rómának katakombái, feleljen a föld minden porszeme. Emezekben most is az ártatlanul meggyilkolt keresztények szellemei sohajtoznak; míg a föld minden porszeme egy-egy mátyr vére által van megszentelve! S mindezen megtámadtatások daczára vajjon felfordult az egyház hajója? Vajjon porrá lett zuzva a szikla, melyen felrakatott az egyház épülete? Nem. Most is áll Róma; mert most is áll a szikla az első római pápa — szt. Péternek utóda XIII. Leóban. Most is világít a fény, melyet az üdvözítő az égből a világosság Atyától hozott.

Az igaz: e hajót 19 századon át sok hullám csapdosta, sok vihar tombolt felette; — de mégis a hullámok soha el nem borították, a viharok össze nem ronsolták. Mert, bár a földet, melyet az üdvözítő megjelenése szentté tett volt, a hitelenség megszenteltette; bár az új csillag fényét a Mohamedanizmus sötét éje elhomályosítani is látszott keleten: de e helyet, valamint a nap keletfelől jöve a nyugati hegyek felé siet: úgy az igazság napjának Jézus Krisztusnak is üdvölvelő sugarai ki nem aludhattak keleten, hanem a pogánnyá lett ázsiai és áfrikai virágozott egyházakat felváltá a keresztény Európa, majd a művelt Amerika; — sőt már a kereszténységnek ősfészkeben keleten is ismét újra és visszakezdett éledezni az isteni szikra, de nem csak itt, hanem mondhatjuk, hogy nincs világrész, hol a pogány Istennek dicsőítése mellett a kereszténység angyali gloriája is föl nem zendülne.

Azonban mindazon kegyetlenségek és erőszakoskodásoknál, melyek az egyháznak csak imént leirt derűjét jóval megelőzték, még sokkal veszélyesebbek is érték őt. Mert míg emezek mintegy csak a testet látszanak megtámadni, addig ezek az egyház élető szellemét, életerejét — a hitet törekvének fenyegetni. Érttem a tévtanokat és eretnekségeket, melyek, mint Wappler mondja, „a zsidóság és pogányság üldözési dühénél majdnem még veszélyesebbek voltak az egyházra, mert a kereszténységet megsemmisítéssel, vagy meghamisítással fenyegették.” (Egyh. tört. 21. l.) Azért joggal nevezhetők ezek a lelkek és hit üldözőinek. S vajjon ezek is megdöntheték-e Péter szikláját? Nem; — de ők maguk, vagy intézményeikkel együtt elvesztek, vagy azok homlokára az eltörlőhetőség és mulandóság bélyegét sűtve, romjaikban csak tengetik éltüket. E valóság mellett bizonyitanak a judaizáló felekezetek s Rómának minden ellenséges szándéka az egyház kiirtására. E mellett tanuskodnak a gnosztikusok a manichaeusokkal; a szentháromságtagadó Sabellius

számozatai Pállal; az ármányos Arius Macedonnal; Pelagius és Nestor; a monophysita Euthychessel, a monothelita Sergiussal és más eretnokséggel. Hol vannak ezek? Nincsenek; — vagy csak romjaikban. Mert bár hevesek valának ezeknek az egyház ellen és vesztére intézett csapásaik; bár zugott a tenger az egyház hajója alatt; de voltak, kik sziklaszilárd hitők, alapos és mély tudományuk s feddhetlen életszentségükkel az egyház körül áttörhetlen csatárlánczot képezve megóvták minden veszélytől s szétrombolák az ellenség gonosz alkotmányait. És e körülményben épen az isteni Gondviselésnek az egyház körül való csodálatos munkásságát és éberségét kell bámulnunk; mert mindig akkor támasztotta egyházában támaszokul dicső szent férfiak midőn legnagyobb szükség volt rájuk. — Nevezett eretnokségek korában (az egyház két első korszakában) „sajátságos jelenség — mint Robich mondja — a sok nagy és fontos jelem, kik valamint tudományos képzettségök, ugy szent életök által is koruknak ragyogó csillagai voltak s azok is maradnak örökké. Ebben csak bizonyosságát látjuk annak, hogy Krisztus egyházától az ígért segílyt nem vonja meg. S csakugyan erre nagy szükség is volt; mert az egyházi vízályok hullámai ekkor magasan föl-föl csapkodtak.“ (Egyh. tört. III. lap.) Azért az egyháznak minden hű fia csak a hála kegyeletét rózza le, midőn az oly nagy férfiakról, mint például szent Ignác, Polikárp, római Kelemen, Jusztin, Irén, csodatevő Gergely, Cziprian, Athanáz, Aranyszáju szent János, szent Ambrus, Ágoston stb. — tisztelettel emlékezik meg.

(Folyt. köv.)

A népiskolai énektanítás lélektani szempontból.

Mindazon tantárgyak közt, melyek alakilag képző erejüknél fogva kiváló fontossággal bírnak a népiskolában, nem megvetendő helyet foglal el az énektanítás.

Az énektanítás feladata a lélek hangtehetségének fejlesztése, mivelése által oda hatni, hogy a szellem érzélemvilága jótékonyásra indíttassék, s mint nemesült talajon fogamzék meg az akarat, s irányuljon a szépre, jóra és nemesre.

Ily fenséges céljából az énektanításnak kitűnik annak fontossága is. Már az ó-kori görögöknél is ily célból tanították a zene. Halva volt azon egyén a görög-nél az államra nézve, kiből a görög-nevelés ezen eszméje fogékony talajra nem talált. A mi náluk a gymnastika a testre, az volt a muzsika a lélekre nézve.

Mindez a népiskolai énektanítás fontossága mellett bizonyít. Mi történnék akkor, ha az hanyagságunknak, vagy épen lélektani ismereteink korlátoltságának dobatnék oda áldozatul? Erre feleljen meg Curtmann, ki a népiskolai énektanítás fontosságáról következő-

leg nyilatkozik: „Az embernek egy igen jelentékeny ereje maradna fejletlenül, ha a zenét nem vonnók be a tanítás körébe. Mert bár alaki képző erejétől túlzott dolgokat vártak is némelyek, de tagadhatlan, hogy az énekekkel foglalkodó ember a finomabb érzelmekre sokkal hajlandóbb, a durvaságtól, nyerseségtől idegenkedőbb, mint kinek észtehetsége fejletlen.“

Hol kezdjük az énektanítást?

A legtöbb tehetsége a gyermeknek, midőn iskolába lép, még szunyadó állapotban van. De ritka gyermek az, kinek hangtehetsége már a bölcsőnél tápot ne nyert volna anyja, vagy dajkája dalában. Az, ki a gyermeki lélek nyilvánulásait, e tekintetben figyelemmel kísérte, tapasztalhatta, mint csillapodik le a kis gyermek feldult kedély anyja, vagy dajkája dalára; mint adja át egész volóját a dal és bölcső esábjainak. Minthogy tehát már a bölcsőbeli gyermek is fogékony a dal iránt, ebből átláthatjuk, hogy az énektanítás mindjárt az első iskolai évben megkezdhető. Már csak azért is meg kell azt kezdenünk, mivel a gyermek iskolai életének megkedveltetésére egyik leghálásabb eszközünk. Nem kevésbbé mozditja az énektanítás az iskola érdekeit is. A gyermek az iskolában tanult dalt elénekle s már iskolai életének első heteiben örömet szerez a szülői kebelnek. Ennek pedig üdvös következményei azt hiszem, nem maradnak el a nevelésügyre.

Mik képezzék a népiskolai énektanítás anyagát?

A népiskolai énektanítás anyagát: a) egyházi énekeknek, b) népdaloknak kell képezniök.

Lássuk első sorban az egyházi énekeket, mint valás-erkölcsi képző elemet. Nincsen tantárgya a népiskolának, melylyel üdvösebben befolyhatnának a gyermekek vallásos érzelmének ápolására, mint épen az egyházi énekek betanítása által. Mint előbb említém, a gyermek hangtehetsége nem fejletlen, midőn iskolába lép. A jó anya szent énekei már gyakran hatottak érzélemvilágára. Tehát a talaj félig meddig előkészítve. Azonban óvatásoknak kell lennünk az egyházi énekek betanításában. Legyenek azok a gyermek tehetségéhez mérték; egyszerűek, rövidek ugy dallam, mint szöveg tekintetében. Ellenesetben veszélyeztetnök a sikert. Legyünk tekintettel mindig a hangoknak dallami, (melodicus) időnyi, rytmicus és erőnyi (dynamicus) mozzanataira. E mozzanatoknak figyelemmel tartása mellett sikerülend magasztos egyházi énekeknek gyakran neveléses elferdítését (pid. csiki sékely atyánkfianál) megakadályozni az új nemzedékben.

(Vége köv.)

T Á R C S A .

Fön a magasban.

Messze, messze szállok, messze képzeletben,
Hol pihenhet lelkem, mindent elfeledten.

Elfeledve mindent, bánatot keservet,
Hisz örömvirágot lelkem úgy se termet.
Messze, messze szállok, nem talán e földön, —
Éltemet, hol úgy is annyi buba'töltöm, —
Szebb hazába, messze, messze fel az égbe,
Honnan annyi csillag oly busungón néz le!

Itt, ha szétekintek, angyalok felintnek, —
S érzem ah! bilincset átkos vétkeimnek, —
Hallgatom danájok, mely a Trónig ér fel,
Mely körül a milliók boldog szive térdel.
Hallgatom danájok s esdve nézek rájuk.
Vissza tart bilincsem, bűnöm, ah ez álnok,
Itt az ég határán szent nyugalom vár rám,
Bűnöm eddig enged s itt merengek árván!

S mennyivel jobb itt is, mint ott lent a földön,
Hol az élet nem más, csak egy ócska öltöny!
Jobb itt, . . . elfeledve földi bánatot, bút,
Hol a szüzi szellő égi dallamot bűg!
Nem emészti lelkem vágy, nem vesztesége,
Nem hamis barát, kin esküm csókja ége!
Csüggedés nem ér itt, — ez a föld homálya —
Mely ifju pályára, ah annyiszor szálla!

Távol a föld minden, minden érzeménye
Mond szívem ilyet még itt is érzénél-e?
Boldog álmok karja ringat itt ölében,
Boldogság! Ah, ott len úgy kerested régen,
De . . . föl soha sem lelted. Tar mezőkön járva
Nem leltél virágot, s nincsen ott egy árva!
Tar mező az élet, melyen őszi szél dul,
Rajt öröm virág nincs, szirma hervadón hull!

Lent hiába jársz, kelsz, hogy ha tán találtál.
Romja a tavasznak . . . megfogyott virágszál.
Romja csak s ez többé létre nem virul már.
Mégfagyott, kihalt. A tél örök sirul zár.
Itt pedig mi szépen nyílnak e virágok,
Itt örök tavasznak napja süt le rájuk!
Itt szeretet rózsá . . . ott hűség emlénye,
Itt szerény ibolyka . . . hóvirág reménye!

Itt, ah itt merengek égi illatárban,
Elfedve multam, hol sok bánatár van.
Itt, ah itt merengek, boldogság ölében . . .
Bűnt feledve, Cherub-dalt hallgatva szépen.
Itt merengve lelkem égi szent füzért fon, —
Mindegyik virága . . . egy örök tündér hon, —
Hófehér virágból, . . . s ez remény virágcsa,
Istenünk, hogy egykor oda fönt meglássa!

Lévai K. Gyula.

Labruyère a „Személyes érdemről.”

Cs. Rákosiról.

(Vége.)

Menippus*) hasonló az idegen és hozzá nem illő

tollakkal fölciczomázott madárhoz. Ő nem szól, nem érez, csak véleményeket és beszélgetéseket ismétél. Sőt mások tehetségét is használja, és pedig oly természetes módon, hogy maga a legelső megcsalatott, ki gyakran saját izlését véli előadni, vagy saját gondolatait tolmácsolni, holott csak is visszhangja valaki másnak, kit talán éppen most hagyott el. Oly ember, ki egy negyed óra hosszat terpeszkedhetik, de ki a perczben összeroskodik, elsápad, fényének azon csekély részét is elveszti, melyet neki silány emlékezete adott: úgy hogy mivoltát csupa meztlenségben láthatjuk. Ő egyedül az, ki nem érzi, mennyire alatta áll a hősiesség a fennségesnek. Képtelen levén felismerni, hogy mekkora szellemet képes az ember kifejezni, azt hiszi — elfogulatlanságában az, mivel ő belőle (szelleméből) bír — netovábbja annak, mivel az emberek bírhatnak. Sőt magatartásában és mozdulatában azt is szokta utánözni, ki tekintetben senkire sem szorul és kinek e miatt mást irigyelni nem kell. Gyakran beszél önmagával és nem is titkolja: ezt látják az elmenők, ő pedig mindig azon van, hogy valamit elhatározzon, vagy azon tündök magában, hogy az vagy amaz ellenmondás nem is létezik. Ha köszöntök neki, zavarba hozzatok, mert meg kell fontolnia, hogy vajjon, e köszönést ismételje-e vagy ne. És míg így magába tündök, már rég odahagyta őt. Hiusága tisztességesemberrétette őt, maga fölébe emelte azzá engedte válni, mivé egyébként sohasem várt volna. Ha megpillantjuk azonnal észre vesszük, hogy csak is saját személyével van elfoglalva, hogy ön-udatában van annak, hogy hozzá minden illik s hogy mindenki csak őt vizsgálja s hogy az emberek is csak váltják föl egyik a másikat, hogy őt láthassák.

Az, ki maga részére palotában lakik, s ki a különböző évszakok szerint kétrendbeli lakosztálytyal bír, s a Louvrebba, azért megy, hogy ott alhassék, mindezt szerénységből nem teszi. Egy másik, ki hogy magának szép alakot megőrizzen a porrai lemond, s napjában csak egyszer ebédel — sem jöznak, sem mértékletesnek szintén nem mondható: s a harmadikról, ki szegény barátjától felkeresve ennek végre némi segílyt nyujt, azt mondják, hogy ezzel nyugalmit vásárolja meg és hogy minden egyéb, csak bőkezű nem. Az indok mi az emberek életében az érdemest meghatározza, az önzetlen ség pedig rányomja a tökéletesség bélyegét.

Az álnagyság hozzáférhetetlen és embergyűlölő, és mivel gyöngeségének tudatában van, elrejtőzik, vagy nem mutatja magán nyíltan; s csak annyit enged látni magáról, a mennyi szükséges arra, hogy tiszteletet keltsen, s hogy annak, a mi valóban, azaz igazi kicsinyesség nekfeltűnni ne látszassék. A valódi nagyság feszte len, szende, bizadalmas és közlékeny szokott lenni. Meglehet közelíteni s vele könnyen lenni: mitsem veszít értékéből, ha közelebből tekintjük. Minél jobban ismerjük, annál inkább bámuljuk. Jóságából ereszkedik le az alább állókhoz és minden erőlködés nélkül tér vissza természetéhez. Gyakran elhanyagolja önmagát és jogait; feladja előnyeit, mivel azokat bármikor ismét

*) Menippus: Vilekői tábornok, kinek aszerencse jobban kedvezett, az udvarnál, mint a háboruban. Saint-Simon következőleg: „jelezni, „Bul elnöknek született vagy valami Carrrousel bírónak született rendkívül csinos külsejű s magát folyást ciczomázó, de keves valódi műveltséggel bíró férfi.”

visszaszerezheti és értékesítheti. Nevét, játszik és tréfálkozik, de méltósággal. Szabadon, de mégis némi tartózkodással közeledik feléje az ember. Jelleme nemes, megnyerő; tiszteletet és bizalmat keltő. Kieszközi, hogy a fejedelmek előttünk nagyoknak tünnek fel, a nélkül azonban, hogy velünk kicsinségünket éreztetnék.

A bölcs az önzésből maga az önzés által gyógyul ki: ő oly magas dolgok felé törekedik, hogy törekvése korántsem szorítkozhatik arra, mit az emberek kincseknek — állomásoknak — földi javaknak — kegynek neveznek. Ő az ily gyenge előnyökben mitsem talál olyasmit, mi eléggé jó és tartós arra, hogy érdemes volna érette aggodni — kívánni. Sőt mi több, iparkodnia kell azokat (kincseket) meg nem vetni! Az egyedüli jó, mely őt kísértetbe ejteni képes, a dicsőségnak azon neme, melynek a legegyszerűbb és legtisztább erényből kell eredni; de azt az emberek nem igen nyújtják, és így könnyen lemond róla.

Jó az, ki másokkal jót tesz, s ha a jó miatt, melyet elkövetett, még szenved is, akkor nagyon jónak nevezhetjük; ha azoktól szenved, kikkel jót tett, — jósága oly végtelenné válik, hogy nagyobb fokot már alig érhet fel, kivéve, ha fájdalmai növekedésben volnának és ő ezekben meghal, ekkor erénye nem haladhat tovább, mert hősi, mert tökéletes.

Kisebb közlemények.

— XIII. Leo pápa apostoli Breveje, melyvel mélt. Lönhart Ferencz s kardonai cz. püspököt a Caesareaban fekvő Gratianapolitani — in partibus infidelium — egyház czimére valóságos püspöknek kinevezi.

„Leo PP. XIII. Dilecte Tili Salutem et Apostolicam Benedictionem! Apostolatus officium meritis licet imparibus Nobis ab alto commissum, quo Ecclesiarum Omnium regimini divina dispositione praesidemus, utiliter exequi adjuvante Domino satagentes, solliciti corde reddimur et solertes, ut cum de earundem Ecclesiarum regiminibus agitur committendis, tales eis in Pastores praeficere studeamus, qui populum Suae Curae creditum sciant non solum doctorina verbi, sed etiam exemplo boni operis informare, commissasque sibi Ecclesias in statu pacifico et tranquillo velint et valeant, auctore Domino, salubriter regere et feliciter gubernare. Dudum siquidem provisionem Ecclesiarum Omnium nunc vacantium et in posterum vacaturarum ordinationi et dispositioni Nostrae reservavimus, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter et ignoranter contingeret attentari. Postmodum vero Ecclesia Gratianopolitana sub Archiepiscopo Caesariensi in partibus infidelium, cui bo. me. Octavianus Maria Sabelli ultimus illius Antistes praesidebat, per obitum ejusdem

Octaviani Mariae Postoris solatio destituta, Nos ad ejusdem Ecclesiae provisionem, in qua nemo praeter Nos se potuit seu potest immiscere supradictis reservatione et decreto obsistentibus, Paterno et sollicito studio intendentes, demum ad te, qui ex legitimo matrimonio procreatus et in aetate legitima constitutus, Antistitis Urbani auctus dignitate, religionis studio, doctorinae laude, prudentia, consilio summopere apud Nos commendaris, oculos mentis Nostrae convertimus, omnibusque hac de re mature perpensis, peculiari te benevolentia complecti volentes, et a quibusvis excommunicationis et interdicti aliisque ecclesiasticis censuris, sententiis et poenis quovis modo vel quavis de causa latis, si quas forte incurristi, hujus tantum rei gratia absolventes et absolutum fore censentes, Episcopali Ecclesiae Gratianopolitanae in partibus infidelium de persona tua Nobis ob meritum praestantiam accepta, Apostolica auctoritate Nostra, providemus, teque illi in Episcopum praeficimus et Pastorem, curam, regimen et administrationem dictae Ecclesiae tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, in Illo, qui dat gratiam et largitur dona confisi fore ut omnia sis ad majorem Dei gloriam et Christiani nominis incrementum peracturus. At enim cum praefata Ecclesia ab infidelibus detineatur, Nostra item Auctoritate Apostolica tibi indulgemus, ut ad illam accedere et apud eam personaliter residere minime tenearis. Coeterum ad ea, quae in tuae cedere possunt commoditatis augmentum favorabiliter respicientes tibi, ut a quocumque malueris catholico sacrorum Antistite gratiam et communionem sedis Apostolicae habente, accitis et in hoc ei assistentibus duobus aliis episcopis, vel si hi commode vocari nequeant, duobus eorum loco Presbyteris in ecclesiastica dignitate constitutis parem S. Sedis gratiam et communionem habentibus, consecrationis munus suscipere valeas, eidemque Antistiti ut receptis a te prius catholicae fidei professione juxta articulos pridem ab Apostolica sede propositos, ac Nostro et Romanae Ecclesiae nomine fidelitatis debitae solito juramento, munus praedictum tibi, auctoritate Nostra impendere licite possit, plenam et liberam tenore praesentium concedimus facultatem. Volumus autem eademque Auctoritate Nostra praecipimus ac decernimus, ut nisi receptis a te per praefatum sacrorum Antistitem fidei professione ac juramento praedictis, idem Antistes munus memoratum tibi impendere, tuque illud suscipere praesumpseritis, tam idem Antistes quam tu a Pontificalis officii exercitio, ac tam ipse quam tu a regimine et administratione Ecclesiarum suspensi sitis eo ipso. Non obstantibus, quatenus opus sit, fel. record. Benedicti XIV. Praedecessoris Nostri super divisione materiarum aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, necnon supradictae Ecclesiae aliisque quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis contradicentibus, ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romae apud sanctum Pe-

trunsub Annullo Piscatoris die V. Aprilis MDCCCLXXXI Pontificatus Nostri Anno quarto.

Th. Card. Mertel.

— Következő sorok közzétételére kértünk föl: **Felhívás Hegyesi József síremléke ügyében.** Hegyesi Józsefnek, az erdélyi r. kath. status nyugalomban elhalt főgymnas. tanárának sirja maig is jeltelem. E körülmény arra indit engem, hogy egy kegyeletes tette hívjam fel azokat, kik az ő most porladó nemes szívének melegét egykor ismerték.

A nagyérdemű tanár és nemesszívű emberbarát hantján már régen emléknék kellene állania, hozzá méltónak és talán méltónak azokhoz is, a kiknek nem lehetne megfélemedezniök arról a kegyeletről, melylyel a tisztelet, vagy a hála nevében Hegyesi József emlékezetének tartoznak. Itt vannak nagy számmal tisztársai, barátjai, polgártársai, a kik a jó ember, nemes barát, igaz hazafi, lelkiismeretes és fáradhatatlan nevelő, tanító, odaadó, áldásos működésének szemtanúi s magasztaló elismerői voltak egykoron; — itt azok sokan, számosan, a kiket az ő emberbaráti szeretete emelt fel elhagyott sorsukból és segített emberekké lenniök; — itt azok és pedig százan meg százan, a kiket mint tanítványait a buzgó tanár közlékeny lelkességével, s az emberiség haladásán munkálkodó nemes szíve örömeivel vezetett be és vezetett tovább a tudományok ígért földére; — itt Erdély számos előkelő, nemes családjának ivadéka, a kiket egy teljes fél század folyama alatt, nemzedékről nemzedékre közeli s messzi tájakról vittek volt szülőik nevelőbe az ő szárnyai alá, vittek vala még akkor is, midőn a hosszú munkálkodásban kifáradott s meghajlott agg a sokszorosan kiérdemelt nyugalom révébe vonult vala pihenni; — itt azok ..... de nem folytatom tovább.

Ki kételkednék abban, hogy e széles, nagy körnek, mintegy Hegyesi József szelemi családjá tagjának feladata az ő eddigien megfélemedett porai fölé síremléket állítani, mi egyaránt hirdetője legyen az ő elő szép emlékezetének, hirdetője egykori szeretetei humanus kegyeletének?

Csekély az az áldozat, a melyet egyesektől e kegyeletes kötelesség kíván, — hiszen nem is illenék fényes márvány, nagy mauzoleum ő hozzá, a kit életében egyszerű erkölcsök, szelid, jó szíve s zajtalan munkásság tettek előttünk becsültté; de, ha mindazok elhózzák filléreiket, a kik Hegyesi emlékezetének bármi néven a kegyelet adójával tartoznak, akkor nemsokára ott zokoghat egyszerű, díszes emléken a könyező genius. —

Midőn e kegyeletes kötelesség teljesítét most emlékezetébe hozom mindazoknak, a kiket illet, legyen szabad nekem, Hegyesi József volt kartásának és barátjának, bizalommal teljesen részvétre hinom fel.

Hegyesi József egykori neveltjeit, tanítványait, pártfogoltjait; részvétre volt kartársait, barátjait, ismerőseit, tisztelőit; részvétre az erdélyi r. k. status gym-

nas. tanári karát, melynek ő hosszú időn át Nestora s állandó disze volt; részvétre Gyula-Fehérvár és vidéke hölgyeit és fiait; s végül részvétre mindazokat, a kik a nemes szívekről, s így ő róla is nemesen hiszik azt, a mit a költői-noha más értelemben-önmagáról mondott: „Non omnis moriar.“

Hiszem, hogy e felhívás (melylyel talán másoknak-már régen meg kellett volna engem előzniök) mindennütt jóindulatu fogadásra talál, s nem lesz senki is a felhozott körben, a ki vonakodnék megtisztelni magát oly ténynyel, mely mindig nemes szívre vall: nem lesz senki, ki nem sietne tehetségéhez képest néhány fillért adózni Hegyesi József sírkövére. E hitben felkérem a gyula-fehérvári nagy gymnasium tanári testületét emlékéllító bizottság alakítására s aztán a „Közművelődés“ t. szerkesztőségét a Hegyesi József síremlékére befolyó kegyeleti adományok vagy aláírások elfogadására s nyilvános nyugtatványozására addig is, míg a síremlék felállítása után az emlékéllító bizottság minden fillérről és eljárásáról nyilvánosan számot ad. Maros Vásárhelyt, 1881. márczius 19. Paal Gyula. gymn. tanár.

Szerkesztőségünk a kegyeletes ügy érdekében szívesen közreműködik s az adakozásokra a tért és aláírást ezennel megnyitja. — Paal Gyula 2 frt. Biró Béla 2 frt. Cserni Béla 50 kr. Tódor József 50 kr. Csiszér János 50 kr. Fogarasi János 50 kr. Soó Gáspár 50 kr. Rancz János 50 kr. Pál István 50 kr.

— **A hazai bányaműveletnek egyik szomorú epizódja.** Már régecske tapasztalhatjuk azt, hogy kedves Erdélyországunk sokféle és dúsgazdag érczhegységei daczára, a bányaműveletben semmiképen zöldágra nem vergődhetik, s hogy egyik bánya a másik után vagy gazdáját cseréli, vagy pedig az elhagyatottságnak sötét aknájában elenyészik. Szomorú jelensége ez — bizonyára csak a czélszerűtlen kezelésnek, az ügy mostoha felkarolásának! —

Ezeknek tulajdonitjuk ezen karhozható és szomorú következményeket előidézhető tényállást. Igaz, hogy sokan ezt is csak a mostani korszellemállítólagos beteges, romlott tulajdonságainak és sajátságainak fogják felróni de azért mégis meg maradok előbb kifejtett nézetem mellett, mert nyilt ellensége vagyok azon ferde nézet ápolásának és dődelgetésének, mely szerint a mostani kor minden tekintetben csak megdorgálást érdemeine — az elmúlt kornak tökélyességével szemben.

Azok, kik a mostani kort mindenben gyalázzák, bizonyára vagy magukból indulnak ki, vagy pedig nem ismerik a múltak történetét s így e tekintetbeni tudatlanságukban észre sem veszik azt, hogy mindenik korszakot csak is azon egyes embereknek összegeződése képezi, kik épen az illető korszakban élnek.

Másképen áll azonban a dolog, hogy na az illetők talán kivételt képezvén, csak a kívülők létezőt vélik rossz- és romlottnak állítani.

Ez utóbbi esetben nem mondunk semmit sem, mert nincs kihez szólni.

De térjünk a tulajdonképeni tárgyhoz.

A mint már fennebb említém, Erdélyország ércbányái semminemű virágzásnak nem örvendhetnek már rég óta; s így nem valami csoda gyanánt, hanem inkább csak mint szomorú napieseményt szándékoztam a baláni rézbányában, vagy talán inkább kezelésében beállott szomorú és siralmas katastrofáról néhány sort írni, a mint azt biztos forrásból merithettem.

Balánbánya munkás népét legközelebről azon érzékeny csapás és lesújtás érte, miszerint az ottani bánya lassanként, hosszú évek során mindinkább a bukás felé közeledett, minek következtében a jelenlegi bányaigazgató kénytelenített az ezer lelket számláló munkás közönségből csupán 3 hivatalnokot, 25 bányászt és 16 munkás gyermeket megtartani, a többit pedig minden különbség nélkül a világnak bocsátani. Szomorú és megható képet nyujthat a szemlélőnek ennyi munkás ember naponként koldusbottal a kezében, sírás és fájdalom zokogás közti eltávozása! Nagyobb része ezen munkásoknak benszülött, ott helyben öregedtek meg s a vándorlást, a hajléktalanságot eddig nem ismerték.

Ime, rövid vonásokban mennyi szerencsétlenség De mi nem segíthetünk, csak fájalmukban osztozhatunk testvériesen; reméljük, hogy talán közbelép a magas kormány s segítve törölgeti le annyi síró szem keserves könnyeit.

Cs. B.

Irodalom.

— **Megrendelési felhívás** egy gyakorlati vezérkönyvre. Címe: „Tornaiskola fiuk és leányok számára“. A mű T. Nécsei Imre okl. polg. isk. rajztanár és jeles festő csinos rajzaival van illusztrálva. A 18—20 nyomtatott ivre terjedő mű ára 1 frt 40 kr. leendő; azonban f. évi május hó 27-ig egy forinton rendelhető meg. Kik az összeget előre beküldik, a könyvet bérmentve kapják. Gyűjtőnek tiz előfizető (megrendelő) után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk. A mű tömeges pártolás esetén f. évi május végén már megfog jelenni. A megrendelések és előfizetések alulírottához küldendők. Gyergyó-Ditróban, 1881. aprilis hó 2-án. Józsa Sándor, m. k. okl. alsó nép- és polgári isk. tornatanító.

A napi események köréből.

— Főpásztorunk Dr. Fogarasy Mihály ő Nagyméltósága f. é. Marcius 28 ról kelt körlevelében közli XIII Leo pápa ő szentsége apostoli levelét a rendki-

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁ CZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

vüli jubileum engedélyezését illetőleg, egyszersmind előírván azon föltételeket, melyek mellett ezen jubileumi búcsuban részesülhetni.

— Főpásztorunk ő nagyméltósága gyengelkedése által a nagycsütörtöki magasztos szertartások végzésében akadályozva lévén, a sz. miseáldozatot a lábmosással együtt mlt. Lönhart Ferencz cz. püspök-nagyprépost ur fényes segédlettel végezte; az o'ajak szokásos megszenteltetését ft. Fábíán Sándor püsp. titkár ur N. Váradon eszközölte. „Mise után püspök ur ő Exja ebédet adott, melyen Lönhart ő méltósága meleg szavakban fölköszöntötte püspök ur ő exját, Barts Ferencz prépost-Kanonok ur pedig Lönhart F. ő méltóságát mint s e g e d p ü s p ö k ö t éltette. A lábmosásnál szereplő 12 papnövendék szintén a kegyeletes és ezüst forinttal fűszerezett megvendégelés szerencséjében részesült“.

— Nagypénteken gyönyörű szép idő mellett özlöttek az áhítatoskodók a székesegyházba a szent sir meglátogatására s a magasztos szertartásokban való buzgó részvételre. A szent misét mélt. Lönhart Ferencz püspök ur modotta. Szent beszédet németül ngos. Kolo zsi Antal cz. prépost és püspöki irodaigazgató ur, magyarul Dr Tódor József hittanár tartott nagy hallgatóság előtt, mely a nap jelentőségéhez valóban méltó gyönyört és okulást merített e kenetteljes beszédektől. Mai nappal a szent bójti szónoklatok meg lévén koronázva, fölemlítjük még, hogy a nagybójti időszaki szent beszédeket ugyancsak Dr Tódor József és Weisz József előbbi magyarul, utobbi németül tartotta s mintkettőt nagy közönség hallgatta meg, mely körülmény elég világosságba helyezi a beszédek minőségét is.

— **Meghívó.** A marosi kerületbeli rom. kat. néptanítók egyesülete f. 1881. aprilis hó 27-én, Maros-Vásárhelyt, a rom. kath. fiúiskola helyiségében vándorgyűlést tart, mire az egyesület tagjai tisztelettel meghívotnak. Maros-Vásárhely. 1881. apr. 8. Paal Gyula, egyesül. elnök. Oláh Antal egyesül. jegyző.

— A hernyófészkek elpusztítására a következő igen egyszerű eljárás alkalmazható. Egy könyvet kezelhető rudnak vékonyabb végét ketté kell hasítani, a hasadéka aztán egy darab kénzalagot illeszteni, minőt a borus hordók kénezésénél szoktak használni, s ezt meggyújtván a hernyófészkek alá kell tartani, mire sístergés közben hullnak le a megdöglött hernyók, és ez eljárás mellett egy ember egy egész kertet egy nap alatt képes e kártékony férgektől megszabadítani.

— Chiosz szigetén a többször ismétlődő földrengés következtében — legutóbbi tudósítás szerint — 8000 ember meghalt, 12.000 megsebesült. A sziget lejjebb sülyedt. A lakóok nagy tömegben menekülnek.

— Sajtó-hiba javítása. Lapunk múlt számában a 119-ik oldal második hasábján az áll, hogy Lönhart Ferencz cz.-püspök ur ő méltósága „született 1816. okt. 3-án“, holott ő méltósága „született 1819. okt. 3-án.“ A sajtó-hiba úgy keletkezhetett, hogy a 9 számjegyet a szedő véletlenül megfordítva tette sorba.